

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра початкової та дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»»

Студентки II курсу групи ФПШм – 21с
спеціальності «Початкова освіта»

Німців Ксенії Петрівни

Керівник: Новосельська Надія Тадеївна

Доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

Національна шкала _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Львів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ З МИСТЕЦТВА.....	7
1.1. Сутність поняття та засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів у початковій школі.....	7
1.2. Педагогічні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності на заняттях з мистецтва.....	20
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО».....	34
2.1. Методика використання засобів навчання під час інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі.....	34
2.2. Діагностика рівня реалізації інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової ланки освіти	44
2.3. Методичні рекомендації щодо створення умов формування інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів початкової школи.....	53
Висновки до другого розділу.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день в Україні здійснюється широкомасштабне впровадження інформаційних технологій в освітній процес. Інформаційні технології є основою сучасного життя. Вони впливають на розвиток економіки та суспільства, змінюють способи роботи та навчання. Комп'ютерна техніка та програмне забезпечення постійно вдосконалюються, що дає нові можливості для розвитку людства. Використання інформаційних технологій у навчанні покращує якість освіти. Вони допомагають вчителям краще подавати матеріал, ефективно перевіряти знання учнів та підвищувати їх інтерес до навчання.

Перетворення сучасної цивілізації в інформаційне середовище актуалізує, перш за все, проблему формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, яка стає визначальним чинником ефективності їх трудової діяльності і повсякденного життя.

Інформаційно-комунікаційна компетентність – це здатність людини ефективно використовувати інформаційні технології для задоволення своїх потреб і розв'язання завдань у різних сферах діяльності.

Ця компетентність включає в себе такі компоненти:

- Уміння самостійно знаходити та оцінювати інформацію.
- Уміння обробляти та використовувати інформацію.
- Уміння комунікувати та співпрацювати з іншими людьми за допомогою інформаційних технологій.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності відбувається в процесі різноманітних видів діяльності на уроках та поза уроками. Так, В. Биков описує основи стандартизації та оцінювання інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України, а Н. Гущина та С. Косован аналізують аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі.

Науковці І. Дичківська, В. Дмитренко, Л. Коваль, А. Осин, Н. Чен у своїх працях розглядають значення інноваційних навчальних технологій в початковій школі та описують застосування інтерактивних методів навчання під час уроку.

Уроки мистецтва – це уроки, які допомагають учням побачити світ по-новому. Вони розвивають уяву, фантазію, творчі здібності та формують особистість.

На уроках мистецтва учні навчаються:

- Висловлювати свої думки та почуття за допомогою різних видів мистецтва, таких як живопис, музика, література, театр, кіно.
- Розуміти та поважати різні культурні традиції.
- Розвивати критичне мислення та творчі здібності.
- Формувати власний художній смак.

Мистецтво – це універсальний предмет, який може бути інтегрований з іншими предметами шкільної програми. Цей підхід має низку переваг, зокрема, допомагає учням розвивати творчі здібності, активізувати набуті знання та розуміти загальні закономірності, закони, ідеї та теорії, відображені в різних науках.

У своїх дослідженнях О. Калашнікова та О. Колотило описують різні форми і методи роботи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво». Вони пропонують використовувати такі методи, як проектна діяльність, проблемне навчання, інтерактивні методи тощо.

Дослідники Н. Крамар та Н. Ларіонова розкривають сутність інтегрованого розвитку наскрізних умінь учнів початкових класів. Вони роблять акцент на тому, що інтегрований підхід до навчання дозволяє розвивати в учнів такі наскрізні вміння, як критичне мислення, творчість, співпраця, комунікація та ін.

Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» стає однією з актуальних проблем методики викладання предмета. Завдання полягає в тому, щоб виховувати в

дітей естетичні смаки та погляди на принципах народної естетики та кращих надбаннях народу.

Актуальність і недостатня дослідженість цієї проблеми в науковій літературі й зумовила вибір теми дослідження **«Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи на заняттях інтегрованого курсу «Мистецтво».**

Об'єкт дослідження - процес формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи.

Предмет дослідження - педагогічні умови і методи формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів на уроках мистецтва в початковій школі.

Мета дослідження полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати і розробити методичні рекомендації щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання:**

1. розкрити сутність поняття та засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів у початковій школі;
2. охарактеризувати педагогічні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності на заняттях з мистецтва в початковій школі;
3. проаналізувати рівень реалізації інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи;
4. розробити методичні рекомендації щодо створення умов формування інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів початкової школи.

Для реалізації поставлених завдань використовувались у комплексі теоретичні та емпіричні **методи дослідження.**

Теоретичні: вивчення й аналіз педагогічної та психологічної літератури в розгляді досліджуваної проблеми; аналіз джерел, навчальних програм, шкільних підручників та методичних посібників з педагогіки.

Емпіричні: спостереження за освітнім процесом у початковій школі на інтегрованих уроках з мистецтва, бесіди з вчителями та учнями початкових шкіл з метою моделювання рекомендацій щодо формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Апробація результатів дослідження відображена у праці:

Німців К. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи на заняттях інтегрованого курсу “Мистецтво”. / К. Німців, Н. Новосельська // Збірник тез доповідей учасників V Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції молодих учених. – Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2023. – 361с. – С. 331-333.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг - **103 сторінки, з них основного тексту – 60 сторінок.** У списку використаних джерел 84 найменування.

ВИСНОВКИ

Інформаційно-комунікаційна компетентність є важливою для всіх людей, незалежно від їхнього віку, професії чи соціального статусу.

Ця компетентність дозволяє нам отримати доступ до інформації, яка потрібна для навчання, роботи та вирішення життєвих проблем; критично мислити та аналізувати інформацію, щоб робити обґрунтовані рішення; спілкуватися та співпрацювати з іншими людьми, щоб досягти спільних цілей.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності дозволяє учням розширити кругозір та набути нових знань, розвинути критичне мислення та здатність аналізувати інформацію, навчитися ефективно спілкуватися та співпрацювати з іншими людьми, застосувати отримані знання та навички для вирішення особистих, соціальних та глобальних проблем.

На уроках мистецтва в початковій школі важливо, щоб учні були активними учасниками навчального процесу. Ігрові технології дозволяють досягти цього, створюючи атмосферу цікавості та азарту, стимулюючи творчість та розвиток мислення.

Також зазначу, що художньо-творчі ігри допомагають учням: розкрити свій творчий потенціал, розвивати образне та логічне мислення, спостережливість та пам'ять. Художньо-дидактичні ігри також є ефективним засобом засвоєння знань, умінь і навичок

Інформаційно-комунікаційна компетентність учня початкової школи — це доцільне використання учнями інформаційно-комунікаційних технологій та відповідних засобів для виконання особистих і суспільно значущих завдань.

Комп'ютери, мультимедіа та інформаційно-комунікаційні технології дозволяють зробити навчання більш ефективним та цікавим. Вони допомагають: пристосовувати навчання до індивідуальних потреб учнів, створити позитивний емоційний фон, який сприяє навчанню, подавати інформацію у різних формах, що робить її більш зрозумілою та цікавою,

створювати інтерактивні навчальні середовища, які дозволяють учням активно взаємодіяти з інформацією. Такий підхід до навчання дозволяє підвищити рівень знань, умінь і навичок учнів, а також сприяє їхньому інтелектуальному та особистісному розвитку.

Інформаційно-комунікаційна компетентність учнів початкової школи в контексті інтегрованого курсу «Мистецтво» визначає їхню здатність ефективно використовувати інформаційні та комунікаційні засоби для творчого розв'язання завдань. У процесі вивчення мистецтва, учні розвивають навички роботи з різноманітними ресурсами: використання візуальних матеріалів, дослідження історії мистецтва за допомогою електронних джерел, співпрацю через онлайн платформи тощо. Це сприяє розвитку креативності, аналітичного мислення та комунікативних навичок учнів, а також допомагає їм усвідомлювати роль мистецтва в різних аспектах життя та суспільства.

Учні мають можливість використовувати інтерактивні засоби та мультимедійні ресурси для вивчення мистецтва. Вони вчаться працювати в команді, обмінюватися ідеями та висловлювати свої думки, що є важливими аспектами інформаційно-комунікаційної компетентності.

Інтегрований курс «Мистецтво» дозволяє учням не лише сприймати мистецтво як окремий предмет, а й вбачати його в контексті різних дисциплін, розвиваючи в них необхідні вміння та навички для успішного функціонування в сучасному інформаційному суспільстві.

На нашу думку, головне завдання інтегрованого курсу «Мистецтво» – це розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи.

Ми провели діагностування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 4 класу на уроці мистецтва на базі Верхненського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів, який знаходиться за адресою: вул. Центральна 117, с. Верхнє, Самбірського району, Львівської області.

У ході нашого дослідження участь брали 12 учнів. Розглянемо результати діагностування: нами було виявлено високий рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності у 6 дітей, учні показали швидкість та точність виконання завдань, вміння працювати з комп'ютером та інформацією. 4 дітей показали середній рівень, що свідчило про наявність помилок під час роботи на уроці. 2 дітей показали низький рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності, адже учням важко було зосередитись на завданнях, діти працювала повільно та допускалась помилок у простих завданнях. Завдання передбачали: пошук інформації, її аналіз, фільтрування та комунікацію між однокласниками.

Отже, формування інформаційно-комунікаційної компетентності є важливим завданням освіти, оскільки сприяє успіху учнів у навчанні та професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А. Художньо-ігрова діяльність школярів на уроках образотворчого мистецтва / Є. А. Антонович // Початкова школа. – 2015. – №1. – С. 13-15.
2. Биков В. Ю. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. Рекомендації / В. Ю. Биков, О. М. Спірін, О. В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.
3. Биков В. Ю. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті : посібник / В. Ю. Биков, О. В. Овчарук, та інші.– К. : Педагогічна думка, 2017. – 160 с.
4. Бичкова С. С. Теорія мистецтва: навч. посіб. / за заг. ред. С. С. Бичкової. – К. : Атіка, 2006. – 384 с.
5. Блудова Ю. О. Критерії, показники та рівні сформованості художньо-естетичного смаку у дітей молодшого шкільного віку / Ю. О. Блудова // Педагогіка формування творчої особистості. – 2019 р. – № 63, Т. 1. – С. 93-98.
6. Бугай В. М. Формування системи компетентностей учнів на уроках „Образотворчого мистецтва” / В. М. Бугай // Дергачівський ліцей №3, 2014. – 25 с.
7. Вакарін С. Нова українська школа: Дидактичні основи STREAM-освіти в початковій школі : Навчально-методичний посіб. / Сергій Вакарін. – Київ : Саміт-книга, 2021. — 144 с.
8. Вакарін С. Освіта майбутнього в Україні. Теорія та практика. / С. Вакарін. – Київ : Саміт-книга, 2021. – 68 с.
9. Вільга І. Врахування сталих індивідуальних рис особистості як аспект гуманізації навчання і виховання / І. Вільга // Педагогіка і психологія. – 2009. – №2. – С. 61-67.

10. Вовчак О. Л. Жанри образотворчого мистецтва: навчальний посібник / О. Л. Вовчак. – Львів: "Новий світ-2000", 2005. – 480 с.

11. Волобуєва Т. Б. Розвиток творчої компетентності школярів / Т. Б. Волобуєва. – Х. : Вид. група „Основа”, 2005. – 112 с.

12. Волошенюк О. В. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / О. В. Волошенюк, О. В. Ганик, В. В. Голощапова, Г. А. Дегтярьова, І. Б. Іванова, А. Ю. Кожанова, Г. Ю. Пиза, О. О. Шкребець, О. І. Янкович. – Київ : ЦВП, АУП, 2018 – 234 с.

13. Волошенюк О. В. Методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з інтегрованого курсу „Мистецтво” в НУШ. Навчально-методичний посібник / О. В. Волошенюк, О. В. Чорний – Київ: Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2020. – 54 с.

14. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво (основи образотворчої грамоти): навч.-метод. посіб. Ч. 1 / М. В. Гнатюк. – Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2016. – 196 с. : **URL.** <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Hnatiuk-1-chastyna.pdf>

15. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: теорія і методика навчання: навч.-метод. посіб. Ч. 2. – Івано-Франківськ, 2017. – 246 с.: **URL.** <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14162/1/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%82%21%21%21%21.pdf>

16. Гущина Н. І. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / Н. І. Гущина – К. : Видав дім „Освіта”, 2020. – 112 с.

17. Данилова Л. Розвивати образотворчу активність учнів засобами гри / Л. Данилова // Початкова школа. – 2009. – №6. – С. 18-20.

18. Демченко І. В. Творчий розвиток молодших школярів засобами образотворчого мистецтва / І. В. Демченко // Початкова школа. – 2012. – №6. – С. 62-64.
19. Державний стандарт початкової освіти / затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року. – №87. **URL.** <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-n>
20. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2013. – 448 с.
21. Дишловенко Л. Розвиток творчих здібностей на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі / Л. Дишловенко // Початкова школа. – № 6. – С. 33-35.
22. Дмитренко В. Г. Сучасний урок: застосування інтерактивних методів навчання / В. Г. Дмитренко // Інноваційна педагогіка, 2012. – Випуск № 12. – С. 48-56.
23. Дмитрук Л. М. Формування зображальних умінь і навиків у дітей молодшого шкільного віку / Л. М. Дмитрук // Дошкільне виховання. – 2003. – № 6 – С. 51-53.
24. Дробчак Я. Оптимальний вибір методів на уроках образотворчого навчання в початкових класах / Я. Дробчак // Початкова школа. – 2010. – №3. – С. 38-42.
25. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. **URL.** <https://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/>
26. Калашнікова О. С. Форми і методи роботи на уроках інтегрованого курсу „Мистецтво”. Навчальний посібник / О. С. Калашнікова, С. В. Черненко–Кіровоград : Видавництво імені Василя Сухомлинського, 2013. – 92 с.

27. Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов / М. А. Кириченко, І. М. Кириченко. – К. : Початкова школа, 2012. – 190 с.
28. Коваль Л. В. Зміст, дидактичні структури та методичне забезпечення уроків у початкових класах / за ред. Л. В. Коваль. – Донецьк: ТОВ-ЛТД, 2009. – 156 с.
29. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навч. - мет. посіб. / Л. В. Коваль. – Донецьк: ТОВ-ЛТД, 2009. – 226 с.
30. Ковальчук К. І. Формування у дітей ціннісного ставлення до мистецтва. / К. І. Ковальчук // Початкова школа. – 2006. – № 12. – С. 88-91.
31. Колотило О. М. Інтегрований курс „Мистецтво”: сучасні інструменти для ефективного викладення матеріалу. **URL.** <https://vseosvita.ua/news/intehrovanyi-kurs-mystetstvo-suchasni-instrumenty-dlia-efektyvnoho-vykladennia-materialu-18672.html>
32. Колотило О. М. Специфіка організації художньо-практичної діяльності учнів на уроках інтегрованого курсу „Мистецтво”. **URL.** <https://vseosvita.ua/webinar/specifika-organizacii-hudozno-practicnoi-dialnosti-ucniv-na-urokah-integrovanogo-kursu-mistectvo-77.html>
33. Коляда В. В. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі. **URL.** <https://vseosvita.ua/library/vykorystannia-informatsiino-komunikatyvnykh-tekhnologii-na-urokakh-u-pochatkovii-shkoli-602482.html>
34. Комарова Т. С. Методика навчання візуальної активності та конструювання / під ред. Т. С. Комаровой. – М. : Просвіта, 2011. – 195 с.
35. Компетентності нової української школи. **URL.** <http://jds.multycourse.com.ua/ua/page/21/113>
36. Коновець С. В. Образотворче мистецтво як засіб активації дитячої творчості. / С. В. Коновець // Мистецтво та освіта. – № 3. – 2015. – С. 15-18.

37. Конольська О. В. Особливості викладання освітньої галузі «Мистецтво». **URL.** <https://naurok.com.ua/osoblivosti-vikladannya-osvitno-galuzi-mistectvo-u-1-klasi-26793.html>

38. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Інформаційний збірник. – 2004. – №9. – С. 4-23.

39. Коробко С. Л. Нова українська школа: діагностична та корекційно-розвивальна робота з молодшими школярами : навчально-методичний посібник / С. Л. Коробко, О. І. Коробко. – Київ : Літера ЛТД, 2021. – 160 с.

40. Косован С. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва у початковій школі. **URL.** <https://konferenzia.ukraine7.com/t50-topic>

41. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей навч. посібник / В. П. Котляр. – К. : Кондор, 2006. – 200 с.

42. Крамар Н. П. Інтегрований розвиток наскрізних умінь молодших школярів / Н. П. Крамар, Л. М. Голоцукова. – Маріуполь : Комунальний заклад „Маріупольська загальноосвітня школа І – III ступенів” № 64, 2019. – 80 с.

43. Куліченко Н. М. Використання ІКТ на уроках в початковій школі. **URL.** <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/vikoristannya-ikt-na-urokakh-v-pochatkovii-shkoli.html>

44. Ларіонова Н. Б. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. – 76 с.

45. Любарська Л. Уроки образотворчого мистецтва / Любарська Л. // Початкова школа. – 2002. – №9. – С. 50-55.

46. Мартинова В. П. Мистецтво : особливості викладання в початковій школі : навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. – Харків : Друкарня Мадрид, 2019. – 111 с.

47. Масол Л. М. Компетентнісно-орієнтований підхід до загальної мистецької освіти / Л. М. Масол // Збірник наукових праць: (Педагогічні науки). – № 2. – Бердянськ, 2006. – С. 25-31.

48. Масол Л. М. Методика викладання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л. Масол, О. Гайдамака, Е. Белкіна та інші. – Х. : Веста: Видавництво „Ранок”, 2008. – 120 с.

49. Масол Л.М. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу / Людмила Масол. – Київ: Генеза, 2019. – 208 с. **URL.** https://www.geneza.ua/sites/default/files/product-images/Metodyky/Masol_Mystetstvo_Metodyka.pdf

50. Масол Л.М. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу / Людмила Масол. – Київ: Генеза, 2020. – 160 с. **URL.** <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/Masol.pdf>

51. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта] / Олена Володимирівна Малицька. – Бердянськ, 2016. – 346 с. : **URL.** <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Malytska.pdf>

52. Маричева О. Б. Система роботи з формування у дітей творчого мислення. Навчально-методичний посібник / О. Б. Маричева. – Вінниця : ММК, 2017. – 47 с.

53. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів : Теорія і технологія / О. В. Матвієнко. – К. : Стилос, 2014. – 543 с.

54. Матюшкин А.М. Развитие творчої активності школярів / під ред. А. М. Матюшкина. – М. : Педагогіка, 2011. – 160 с.

55. Методичні рекомендації щодо викладання в початковій школі у 2018 / 2019. **URL.** <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-v-pochatkovij-shkoli-u-2018-2019-navchalnomu-rotsi/>

56. Ничкало Н. Г. Мистецтво у розвитку особистості : [монографія] / за ред. передмова та післямова Н. Г. Ничкало; АПН України, ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 224 с.

57. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ : ТОВ „Видавничий дім „Плеяди”, 2017. – 206 с.

58. Новосельська Н. Т. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи / Н. Т. Новосельська, О. В. Гінда // Збірник студентських наукових досліджень «Освітній альманах» [вступ. слово, впоряд., заг. редак. Н. Мачинська]. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. – Вип. 4.- 218с. – С. 37-41.

59. Новосельська Н. Т. Способи активізації пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку / Н. Т. Новосельська, М. С. Кохан // INNOVATIONS AND PROSPECTS OF WORLD SCIENCE: збірник статей VI Міжнар. наук.-практ. конф., 2-4 лют. 2022 р. – Ванкувер, Канада, 2022. – С. 448-451.

60. Новосельська Н. Т. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи на заняттях інтегрованого курсу “Мистецтво”. / К. Німців, Н. Новосельська // Збірник тез доповідей учасників V Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції молодих учених. – Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2023. – 361с. – С. 331-333

61. Образотворче мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи. URL. https://www.ippo.if.ua/predmety/mystetstvo/media/files/09_obraz_mustectv/

62. Осин А. В. Мультимедія в початковій школі / А. В. Осин // Шкільна бібліотека плюс. – 2005. – № 9. – С. 11-24.

63. Отич О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти: [монографія] / О. М. Отич; [за наук. ред. І. А. Зязюна]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – 440 с.

64. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

65. Пальчевський С. В. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ С. В. Пальчевський. – К. : Каравела, 2007. – 575 с.

66. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник / А. М. Пасічний. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2013. – 216 с.

67. Пехота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А. С. К., 2001. – 256 с.

68. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / І. П. Підласий. – Харків : Вид. група „Основа”, 2010. – 360 с.

69. Проців В. І. Новітні методи навчання на уроках образотворчого мистецтва / В. І. Проців // Початкова школа. – 2014. – №8. – С. 23-29.

70. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х. : Вид. група „Основа”, 2005. – 96 с.

71. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін: Навчальний посібник / за заг. редакцією О. П. Рудницької.— К. : АПН України. – 2005. – 184 с.

72. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

73. Савченко О. Я. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, 2023. **URL.**

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fnus.org.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2018%2F03%2F1tipova-osvitnya-programa-rozroblena-pid-kerivnitstvom-o-ya-savchenko.docx&wdOrigin=BROWSELINK>

74. Старовойт Л. В. Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія „Мистецтво” / за ред. Л. В. Старовойт, Л. М. Ліхницька. – Вінниця: ТОВ „Фірма „Планер”, 2018. – 225 с.

75. Сніховська Н. А. Розвиток компетентностей школярів засобами мистецтва. **URL.** <https://urok-ua.com/rozvytok-kompetentnostej-shkolyariv-zasobamy-mystetstva/>

76. Чернікова Л. А. Сутність поняття ІКТ-компетентності педагога : Всеукр. наук.-практ. конф. / Л. А. Чернікова // Комп'ютерна грамотність вчителів з точки зору стандартів ЄС. – П. : Полтав. ін-т післядипл. педагог. освіти ім. М. В. Остроградського, 2008. – С. 40-42.

77. Чен Н. В. Інновації у освітньому процесі / Н. В. Чен // Мистецтво в школі. – 2009. – № 3. – С. 2-7.

78. Шиян Р. Б. Типова освітня програма для 1-2 класів НУШ, 2023. **URL.** <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan.pdf>

79. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття: пер з англ. / А. Шлейхер. – Львів: Літопис, 2018. – 296 с.

80. Шутяк В. Г. Про зміст образотворчого навчання в початкових класах / В. Г. Шутяк // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / за ред. : С. С. Пальчевський, М. С. Янцур, І. Д. Бех та ін. – Рівне : РДГУ, 2012. – Вип. 5 (48). – С. 129-131.

81. Янковська І. М. Формування компетентностей молодших школярів в мистецькій освітній галузі / І. М. Янковська, Ю. Л. Прохоренко // Початкова школа. – № 4. – С. 23-28

82. Masol L. The Formating of Thinking With the Help of the Tools of Arts / Collected Articles of International Scientific-and-Practical Conference «Students' Critical Thinking Skills Development in the Framework of Narional Educationa; Standards Elaboration». Kyiv: Intelect, 2011. P. 78-88

83. Road Map for Arts Education Building Creative Capacities for the 21st Century. 26. **URL.** <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384200>

84. Robinson K. Out of our minds: learning to be creative 2011. **URL:** <https://www.amazon.com/Out-Our-Minds-Learning-Creative/dp/1907312471> (date of appear: 01.02.2011)